

---

---

## A szakértői vélemények nemzetközi felhasználhatóságának jogi és kriminalisztikai feltételei

Kármán Gabriella\*

---

Farkas Ákos az „európai büntetőjog” megvalósulásának lehetőségeivel, feltételeivel és korlátaival a kérdés felmerülésének kezdetétől foglalkozik. Ennek kapcsán többször támogatta, segítette munkámat, először egyetemi tanulmányaim idején, amikor a Heidelbergi Egyetemen az európai büntetőjog témakörével foglalkoztam, majd hazatérve egyetemi dolgozatom témájaként választottam.

Jelenlegi érdeklődési területem, a bizonyítás témaköre is releváns és meghatározó a nemzetközi, különösen az európai bűnügyi együttműködés szemszögéből. *Farkas Ákos és Jánosi Andrea* erről szóló közös tanulmányukban is kiindulópontként szögezik le, hogy „a határokon átnyúló bűnüldözés hatékonyabbá tételében, illetve az ilyen jellemzőkkel bíró bűncselekmények miatt folytatott büntetőeljárásban a bizonyítás aspektusából elsőrendű szereppel bír az, hogy a más tagállamban, annak igazságügyi hatóságai által beszerzett bizonyítékok elfogadhatók és felhasználhatók legyenek a büntetőeljárás keretében”<sup>1</sup>. A szerzők 2013-ban megjelent cikkükben azt vizsgálták, hogy „milyen módszerek, eszközök mellett valósítható meg az integráció azon foka, amely immár a »bizonyítékok szabad áramlását« is lehetővé teszi a tagállamok között, illetve azok minden további vizsgálatát, ellenőrzés nélküli felhasználását”<sup>2</sup>.

A szakértői vélemény szerepe, jelentősége a bizonyítási eszközök körében több tekintetben speciális. Ennek kereteit a büntetőeljárás törvény mellett a szakmai szabályok is meghatározzák, így a más országban történő felhasználás esetén mindkét szabályrendszer határon túli felhasználhatóságával kapcsolatban kérdések merülnek fel. Tanulmányomban szeretném bemutatni ennek a jelenlegi európai megoldásait, az ehhez vezető utat és a folyamatban lévő törekvéseket.

---

\* Tudományos főmunkatárs, Országos Kriminológiai Intézet

<sup>1</sup> FARKAS Ákos – JÁNOSI Andrea: *A bizonyítás kérdései a határokon átnyúló bűncselekmények vonatkozásában az Európai Unióban*. In: Stipta István (szerk.): *Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai, Tom. 12*. [Studia iurisprudentiae doctorandorum Miskolciensium] Gazdász Elasztik Kft., Miskolc, 2013. 79.

<sup>2</sup> Uo. 80.

## 1. A bizonyítás szerepének különbözőségei a bizonyítási rendszerekben

A bizonyítás a büntetőeljárás-jog meghatározó része. *Tremmel Flórián* azt vallja, hogy a büntetőeljárás tulajdonképpen „*egy tág értelemben vett – a bizonyítékminimumtól a bizonyítékmaximumig haladó vagy addig el nem jutó – bizonyítási folyamat*”. Véleménye szerint „*Látszólag a bizonyítás »csak« az igazság elérését szolgálja, ugyanakkor azonban – lévén a ténykérdés elsődleges a jogkérdéshez képest – a ténykérdés téves megoldása esetén már a jogkérdés megoldása sem lehet megfelelő [...] Következésképpen a funkcionális megközelítésben nemigen lehet elhatárolni egymástól a büntetőeljárást és a bizonyítást*”<sup>3</sup>. Sőt Tremmel továbbmegy: véleménye szerint a bizonyítás a büntetőeljárás tartalmi (ténybeli) oldala.<sup>4</sup> A „hogyan” kérdését taglalják a bizonyítás szabályai. „*A bizonyítás – Tremmel megfogalmazásában – minősített megismerést jelent: a jog által is meghatározott tárgykörben és módon folyó megismerési tevékenység*”<sup>5</sup>. Tehát „*ez a tényállás-megállapítás is végső soron csak ismeret, de bizonyosnak tekintett ismeret. A kétséget kizáró jelleget biztosítja az, hogy a bizonyítás az összes alapelv maradéktalan érvényesülése mellett zajlik le, azaz az igazságszolgáltatás keretében*”<sup>6</sup>.

*Király Tibor* kiemelten, a büntetőeljárás központi feladataként kezeli az igazság megállapítását. Összehasonlító elemzésében bemutatja, hogy az igazságot a különféle eljárási rendszerek különböző módon tartják elérhetőnek, és éppen bizonyítási rendszerük eltérő jellege miatt. Elméletileg és tiszta rendszerekben gondolkodva abban az eljárásban, „*amelyben a bíróságnak a valóságot függetlenül a felek tevékenységétől is meg kell állapítania, ahol ennek érdekében érvényes a bíróságra az officialitás, a bizonyítékok szabad mérlegelése, a materiális igazságot állapítják meg. Ahol ellenben a felek rendelkezési jogosultsága a domináns, és nyilatkozataik kötik a bíróságot (pl. lemondás a jogról), vagy a törvény határozza meg a bizonyítékok értékét, ott a bíróság formális igazságot állapít meg*”<sup>7</sup>.

*Erdei Árpád* szintén abból indul ki, hogy „*az igazság megállapításának mai módja a bizonyítás*”, ám utal arra, hogy az eszközök megbízhatóságát illetően néha magunk is kételkedünk. Ezt támasztja alá a tanúk szavahihetőségének ellenőrzését szolgáló technikák kifejlesztése, alkalmazhatóságának vizsgálata.<sup>8</sup> A vádelvű és a vegyes rendszerű eljárás képviselői kölcsönösen éles kritikával illetik a másik rendszert. Ezzel együtt a fejlődés során a két rendszer jelentősen közeledett egymáshoz.

<sup>3</sup> TREMMEL Flórián: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2006. 23.

<sup>4</sup> Uo. 45.

<sup>5</sup> Uo. 33.

<sup>6</sup> Uo.

<sup>7</sup> KIRÁLY Tibor: *Büntetőítélet a jog határán*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972. 186.

<sup>8</sup> ERDEI Árpád: *Tanok és tévtanok a büntetőeljárás jogtudományában*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2011. 30.

Számos értekezés foglalkozik azzal, hogy a bizonyítási jog gyakorlatában többet foglalkoznak más értékekkel, mint az igazság elérhetőségével.<sup>9</sup> Holott az igazság mind tökéletesebb megismerése a büntetőeljárás továbbfejlesztésének egyik leglényegesebb szempontja, sőt a „bizonyítási jog” kialakulását alapjaiban meghatározta.

A bizonyítási rendszereken túl a bizonyítási eljárás rendje, szabályai is – a bizonyítékok felvételétől a bizonyítékok felhasználásáig, vizsgálatáig, értékeléséig – államonként különbözőek. A bizonyítékok külföldről történő beszerzésének és felhasználásának megfelelő keretei tehát alapvetően befolyásolják az igazság megállapításának esélyét.

## **2. A bizonyítékok nemzetközi felhasználhatóságának elvei az Európai Unióban**

Ha a bizonyítás több állam joghatóságát érinti, az optimális cél a kezdetektől az, hogy az egyik államban beszerzett bizonyítási eszközök a másik államban is felhasználhatóak legyenek, mi több, a bizonyítékok szabad áramolhassanak.

A bizonyítékok beszerzése a kölcsönös jogsegély, illetve a kölcsönös elismerés alapján történhet a határokon túlról. A bizonyítékok beszerzése kezdetben a nemzetközi bűnügyi együttműködés keretei között, kizárólag a bűnügyi jogsegély útján zajlott. Ez az eljárás sokáig bonyolult, feltételekhez kötött és centralizált volt. Később az együttműködésnek komplex rendszere alakult ki az igazságügyi hatóságok (a bíróságok és ügyészségek), a nyomozó hatóságok és egyéb nyomozási jogkörrel is feljogosított közigazgatási szervek, a központi adminisztratív szervek között, emellett a jogalkotásnak is születtek új eredményei ezen a területen. Ennek kapcsán – a büntetőjog európai dimenzióinak kiteljesedése során – többféle továbblépési lehetőség kínálkozott:

1. jogharmonizáció a bizonyítást érintő rendelkezések mentén (a garanciák, az emberi jogi normák szintjén is),
2. a bizonyítási szabályok ún. minimum követelményeknek történő megfeleltetése,
3. a másik államban beszerzett bizonyíték közvetlen elismerése, vagyis a kölcsönös elismerés alkalmazása a büntetőeljárás bizonyítás vonatkozásában.

**2.1. Jogharmonizáció a bizonyítást érintő rendelkezések mentén.** A jogegységesítési törekvések első hulláma Európában a XIX. és a XX. század fordulójára tehető, azonban hamarosan világossá váltak a korlátai és ennek hatására különböző árnyalatai fogalmazódtak meg: a szabványosítás, a jogközelítés, a koordináció és a harmonizáció mint azóta klasszikussá vált

---

<sup>9</sup> SPENCER, Maureen – SPENCER, John: *Evidence Concentrate: Law Revision and Study Guide*. Oxford University Press, Oxford, 2010. 7.

kategóriák.<sup>10</sup> Itt merült fel az egyes eljárási szabályok uniformizálása, vagy az eljárási garanciák terén a jogközelítés, illetve a bizonyítási szabályok megfeleltetése bizonyos minimumkövetelményeknek.

A Corpus Juris<sup>11</sup> e tekintetben figyelemreméltó javaslatokat tartalmazott: egyrészt taxatívén meghatározta az eljárásban felhasználható bizonyítékok körét, másrészt úgy rendelkezett, hogy ha a bizonyíték beszerzése egy tagállam nemzeti jogával összhangban, a vonatkozó jogszabályainak megfelelően zajlott, úgy a másik tagállam, ahol az eljárás folyamatban van, nem tagadhatja meg felhasználását, nem zárhatja ki a bizonyítékok köréből mint jogellenes bizonyítékot<sup>12</sup>.

**2.2. A kölcsönös elismerés elvének jellemzői.** Európában a kölcsönös elismerés gondolata már az 1970-es évektől jelen van. A kölcsönös elismerés elve az Európai Unióban átfogó koncepciót jelent, amely eredetileg az egységes piac létrehozása érdekében született. Azóta számos területen alkalmazzák<sup>13</sup>; az Európai Unió büntetőjogi integrációja folyamatában is elismerést nyert, és a bűnügyi együttműködésnek is az egyik alapelvévé vált.<sup>14</sup>

*Libor Klimek* a következőkben foglalja össze a kölcsönös elismerés alapjait:

1. A „kölcsönös elismerés” mindenekelőtt a *bírósági határozatok elismerését* jelenti, valamely tagállam döntését – legyen az ügydöntő határozat vagy valamely eljárási határozat – egy másik tagállamnak úgy kell elismerni és végrehajtani, mint a saját döntését; közvetlenül.<sup>15</sup> A kölcsönös elismerés lehetővé teszi, hogy a határozatok szabadon „mozoghatnak” egyik államból a másikba, megkerülve a nemzeti hatóságokat, hogy akadályokat görgessenek az „idegenség” okán. A jogi döntések kölcsönös elismerése, és ezáltal szabad mozgása az egész Európai Unióra hatással van.<sup>16</sup>
2. A nemzetközi együttműködés a büntetőügyekben, így a kölcsönös elismerés a másik állammal szemben a *kölcsönös bizalomra* épül. Ennek megvalósíthatósága kapcsán számos aggály merül fel.<sup>17</sup>

<sup>10</sup> HOLÉ Katalin: Büntető anyagi és eljárási jogunk, valamint az Európai Unió kívánalmai. *Magyar Jog*, 2003/3. 140.

<sup>11</sup> „A Corpus Jurist az Európai Bizottság megrendelésére nyolc akadémikus jogász állította össze és tette közzé 1997 áprilisában. A 35 cikkből álló Corpus Juris célja, hogy segítséget nyújtson az Európai Unió pénzügyi érdekeit sértő csalások elleni harcban azáltal, hogy egységes jogi kódexet (anyagi és eljárásjogi rendelkezéseket is beleértve – KG) biztosít a tisztességtelen és korrump gyakorlatok meghatározásával, illetve az alapszabályok felállításával a jogi lépések számára (bizonyíték, fellebbezési jogok stb.).” A Corpus Juris elnevezésű joganyag, amennyiben elfogadják, az európai közösségi büntetőjog kialakulásának első megnyilvánulása lett volna, és elsőbbséget élvezett volna a nemzeti joggal szemben is.

<http://hvg.hu/eumindentudo/20041124euminc> (letöltés dátuma: 2019. május 31.)

<sup>12</sup> Corpus Juris, 32–33. cikk

<sup>13</sup> KLIMEK, Libor: *Mutual Recognition of Judicial Decisions in European Criminal Law*. Springer International Publishing, Switzerland, Cham, 2017. 5.

<sup>14</sup> Klimek: i.m. 5.

<sup>15</sup> Uo. 105.

<sup>16</sup> Uo. 7.

<sup>17</sup> Uo. 131.

3. A kölcsönös elismeréshez szükséges a tagállamok nemzeti hatóságainak *közvetlen kommunikációja*. Nem szükséges egy központi hatóság jóváhagyása.<sup>18</sup>
4. A *kettős inkrimináció követelményének* részbeni vagy teljes elhagyása szintén egyre inkább megjelenik az Európai Unió eszközei kapcsán.
5. A *viszonosság* nem része, nem feltétele a kölcsönös elismerésnek.<sup>19</sup>
6. A *specialitás szabálya*<sup>20</sup> csak az európai elfogatóparancsról és a tagállamok közötti átadási eljárásokról szóló 2002/584/JHA kerethatározat,<sup>21</sup> és a kölcsönös elismerés elvének büntetőügyekben hozott, szabadságvesztés büntetéseket kiszabó vagy szabadságelvonással járó intézkedéseket alkalmazó ítéleteknek az Európai Unióban való végrehajtása céljából történő alkalmazásáról szóló 2008/909/JHA kerethatározat<sup>22</sup> része.
7. *Csak a kölcsönös elismerést implementáló nemzeti jogok kötik a tagállamokat.*

Mindez a bizonyítékok beszerzésére és alkalmazhatóságára, ezzel az eljárás egészére hatást gyakorol. Korán felmerült, hogy ez az eljárás gyorsításával és egyszerűsítésével jár, ugyanis lehetővé teszi az egyik tagállamban beszerzett bizonyíték felhasználását más tagállamok eljárásaiban, minden más külön vizsgálat és feltétel nélkül.

### 3. A kölcsönös elismerés elvének érvényesülése a büntető igazságügyi együttműködésben

A kölcsönös elismerés elvének térhódítása hosszú folyamat eredménye. Bár az „európai büntetőjog” lehetőségeit és kereteit a kezdetektől vizsgálják, a bel- és igazságügyi együttműködés is csak az Európai Uniót létrehozó Maastrichti Szerződéssel (1992) vette kezdetét azzal, hogy az integrációs folyamat részévé tette azt.<sup>23</sup>

A megvalósítás egyes állomásai a tamperei (1999–2004), a hágai (2004–2009) és a stockholmi (2010–2014) programokhoz kötődnek. Az 1999. évi tamperei csúcserkeztet témája a bel- és igazságügyi együttműködés volt mint kiemelt törekvés. A célok között kifejezetten szerepelt az igazságügyi döntések, ítéletek kölcsönös elismerésének fokozása, emellett a tagállamok határőrizeti, menekültügyi, bevándorlási és vízümpolitikájának összehangolása.<sup>24</sup> Itt

<sup>18</sup> Uo. 121.

<sup>19</sup> Uo. 131.

<sup>20</sup> Az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény 30. § (1) bekezdése szerint „Az átadott személlyel szemben az átadása előtt elkövetett, az átadásának alapjául szolgáló bűncselekménytől különböző egyéb bűncselekmény miatt nem indítható büntetőeljárás, nem ítéltető el, és egyéb módon sem fosztható meg szabadságától.”

<sup>21</sup> HL L 190., 2002.7.18., 1–20. o.

<sup>22</sup> HL L 327., 2008.12.5., 27–46. o.

<sup>23</sup> FARKAS Ákos: Büntetőjogi együttműködés az Európai Unióban. *Belügyi Szemle*, 2003/4. 128–129.

<sup>24</sup> NAGY Judit: *Közös nyomozócsoportok az Európai Unió tagállamai közötti bűnügyi együttműködésben*. PhD értekezés. Budapest, 2010. 7. [http://193.224.191.196:8080/phd/Nagy\\_Ertekezés.pdf](http://193.224.191.196:8080/phd/Nagy_Ertekezés.pdf) (letöltés dátuma: 2019. május 31.)

fogalmazták meg továbbá, hogy bizonyos területeken jogközelítés, illetve jogharmonizáció szükséges a célok elérése érdekében. Az Európai Tanács a csúcserkeztelen a kölcsönös elismerés elvét az igazságügyi együttműködés sarokkövének nyilvánította. Az Európai Unió Tanácsa 2000 decemberében fogadta el a kölcsönös elismerés elvének megvalósításáról szóló intézkedésprogramot.

**3.1. A kölcsönös elismerés elvének térhódítása a bizonyítás kapcsán.** A *tamperei értekezleten* előrelépés történt a rendőrségi együttműködés területén a bűnügyi információk átadását illetően is. A 2001. szeptember 11-i támadások után a jogi integrációs folyamatok is felgyorsultak a terrorizmus elleni küzdelem jegyében. Az igazságügyi együttműködés keretében a korábbi kiadatás helyett egy gyorsabb átadási eljárás jelent meg, az európai elfogatóparancs, amely „*bizonyos bűncselekmények vonatkozásában eltörölte a kettős inkrimináció követelményét, vagyis a keresett személyt a kettős büntethetőség vizsgálata nélkül át kell adni a kerethatározatban felsorolt 32 bűncselekményfajta esetében, ha a kibocsátó állam joga szerint a büntetési tételek felső határa legalább 3 évi szabadságvesztés vagy szabadságvesztéssel járó intézkedés. (A 32 bűncselekményen kívüli cselekmények esetében az átadás feltételül szabható továbbra is, hogy a végrehajtó állam joga szerint is bűncselekménynek minősüljenek a cselekmények.) A tagállamok tehát a büntetőjogi szuverenitás meglehetősen nagy szeletét voltak hajlandók feladni*”<sup>25</sup>. Itt nyert tehát első ízben konkrét elismerést a kölcsönös elismerés elve.

Emellett a kölcsönös elismerés elve jelenik meg a 2003. július 22-én elfogadott, a bűncselekményekre vonatkozó bizonyítékok és a bűncselekmény eredményeképpen létrejövő vagyon zárolásáról szóló 2003/577/JHA kerethatározatban<sup>26</sup> is: „*Ezen két határozat eredményeképpen, ha egy tagállami bíróság elrendeli egy bizonyos gyanúsított vagy elítélt bűnöző letartóztatását, valamint vagyontárgyai zár alá vételét, bármely más tagállam bírósága ezeket azonnal végrehajthatja, és egyben köteles is végrehajtani.*”

Az ún. *Tamperei Program* 2004-ig tartott. Még ezalatt született meg az európai bizonyítás-felvételi parancsról szóló (2008/978/IB) kerethatározat tervezete. A tervezetet 2003. november 14-én hozták nyilvánosságra, és 2008. december 18-án fogadták el. Célja az volt, hogy megvalósuljon a bizonyítékok szabad forgalma.<sup>27</sup>

A 2004. november 4-i *brüsszeli csúcs* a második ütemben foglalkozott a bel- és igazságügyek kérdésével. Ennek során az Unió állam és kormányfői (az Európai Tanács) jóváhagyták az ún. *Hágai Programot*, amely a szabadság, a biztonság és az igazságügy területének megerősítésével kapcsolatban kinyilvánította, hogy *2008. január 1-jétől a bűnüldözési információknak hozzáférhetőnek kell lenniük*. Ez szorosan összefügg a tárgyalt témakörrel. Az adatok, információk megszerzésére külön

<sup>25</sup> BÁRD Petra: Egy jogintézmény hányatott sorsa: az európai elfogatóparancs. *Rendészeti Szemle*, 2008/12. 5.

<sup>26</sup> A Tanács 2003/577/IB kerethatározata (2003. július 22.) a vagyonnal vagy bizonyítékkal kapcsolatos biztosítási intézkedést elrendelő határozatoknak az Európai Unióban történő végrehajtásáról. HL L 196., 2003.8.2., 45–55. o.

<sup>27</sup> TÖRŐ Andrea: *Bizonyíték-transzfer az európai bűnügyi együttműködésben*. PhD értekezés. Szeged, 2014. 13. [http://doktori.bibl.u-szeged.hu/2147/1/Toro\\_Andrea\\_2014\\_phd.pdf](http://doktori.bibl.u-szeged.hu/2147/1/Toro_Andrea_2014_phd.pdf) (letöltés dátuma: 2019. május 31.)

eljárásokat, szervezeti rendszert fejlesztettek ki a rendőrségi együttműködés keretein belül. Ez azt jelenti, hogy ha az egyik tagállam eljárásában szükség van egy másik tagállam információjára, akkor annak azt hozzáférhetővé kell tenni a megjelölt célra. Az adatok megosztása a sarokköve a Schengeni Információs Rendszernek (SIS); az adatok ezen belül nyilvánossá válnak egy keresett személyről, lopott tárgyról stb., az információk saját e-mail rendszeren keresztül küldhetők (SIRENE). Az EURODAC rendszere és a *Prümi Egyezmény* is ezen alapszik, ez a kiindulópontja a bűnmegelőzési törekvéseknek, valamint a határokon átívelő bűnügyi együttműködésnek, legfőképpen a terrorizmussal összefüggésben.<sup>28</sup>

2005. április 4-én Franciaország, Németország, Spanyolország és Belgium közös bűnügyi nyilvántartási rendszert hoztak létre. 2005 októberében az Európai Bizottság közleményében fogalmazta meg a hozzáférés elvének végrehajtására vonatkozó javaslatát, miszerint a tagállamok hatóságai egymás számára tegyék kölcsönösen nyitottabbá a bűnügyi nyilvántartásokat (ezek között a DNS nyilvántartást is)<sup>29</sup>.

Az Európai Unió harmadik pilléres együttműködését egészen 2009-ig (2005-től) a *Hágai Program* határozta meg. A Hágai Program emellett célként fogalmazta meg a bírósági határozatok kölcsönös elismerésének továbbvitelét, amelyet a jogszabályok közelítésével és közös politikák elérésével kívánt elérni. Az Európai Tanács hangsúlyozta, hogy a kölcsönös elismerés eredményes alkalmazásához meg kell erősíteni a kölcsönös bizalmat.<sup>30</sup>

Fontos eleme ennek az iránynak, hogy 2005. szeptember 20-án elfogadták a *2005/671/IB Tanácsi határozatot* a terrorista bűncselekményekre vonatkozó információcseréről és együttműködésről.<sup>31</sup>

A Tanács 2006. december 18-án elfogadta a *2006/960/IB kerethatározatot* az Európai Unió tagállamainak bűnüldöző hatóságai között az információ és bűnüldözési operatív információ cseréjének leegyszerűsítéséről<sup>32</sup> (svéd kezdeményezés). Ez a kerethatározat alapelvként rögzíti, hogy az információcsera során másik tagállam bűnüldöző szerve számára sem lehet szigorúbb feltételeket szabni, mint az adott országon belül. A kerethatározat átültetése a hazai jogba a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény, illetve az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködéséről szóló 2003. évi CXXX. törvény módosításával történt meg.<sup>33</sup>

<sup>28</sup> BÁRD, Petra: Forensic Genetic Databases in Central and Eastern Europe. *Prawa Czlowieka*, vol. 12, 2009. 52–80.

<sup>29</sup> A Bizottság Közleménye a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek. A Hágai Program: Tíz prioritás a következő öt évre. Partnerség Európának a szabadság, biztonság és jog területén való megújulásért. COM(2005) 184, Brüsszel.

<sup>30</sup> TÖRŐ: i.m. 48–49.

<sup>31</sup> A Tanács 2005/671/IB határozata (2005. szeptember 20.) a terrorista bűncselekményekre vonatkozó információcseréről és együttműködésről. HL L 253., 2005.9.29., 22–24. o.

<sup>32</sup> HL L 386., 2006.12.29., 89–100. o.

<sup>33</sup> FAZEKAS Judit: *Bel- és igazságügyi együttműködés az Európai Unióban – a hágai programtól a stockholmi programig*. In: Virág György (szerk.): *OKRI Szemle, 2. kötet*. OKRI, Budapest, 2012. (51–78.) 58.

E törekvésnek a szűkebb körű ténybeli megvalósítása volt a Prümi Egyezmény, amelyet 2005-ben hét tagállam (Németország, Ausztria, Franciaország, Belgium, Luxemburg, Hollandia és Spanyolország) írt alá azzal a céllal, hogy előmozdítsák a határokon átívelő együttműködést a terrorizmus, a határokon átívelő bűnelkövetés és az illegális bevándorlás elleni küzdelemben. Az egyezmény az EU keretein kívüli megállapodás volt. A szerződő felek a hozzáférhetőség érdekében adatbázisok létrehozására vállaltak kötelezettséget, továbbá meghatározott esetekben az automatikus információcserére, és a határokon átnyúló rendőrségi együttműködés egyéb formáira, a DNS-profilok, az ujjnyomat- és gépjármű-nyilvántartási adatok, valamint más személyes és nem személyes adatok kölcsönös átadására.

A Tanács 2008/615/IB határozata<sup>34</sup> értelmében 2008 júniusától az összes tagállamban alkalmazandók az egyezmény alapvető részei<sup>35</sup>, különösen a terrorizmus és más a határokon átnyúló nagyszabású események kapcsán, a határokon átnyúló automatikus információcsere, valamint az egyéb rendőrségi együttműködés esetén. A határozat szerint a cél az uniós államok közötti gyors és hatékony információcsere lehetővé tétele. Ennek érdekében a tagállamoknak nemzeti adatbázist kell létrehozniuk és azt fenn kell tartaniuk meghatározott adatok tekintetében a büntetőeljárások során történő felhasználás céljára, továbbá az adatbázisokhoz hozzáférést kell biztosítaniuk.

A bel- és igazságügyi együttműködés területén lényeges változtatásokat vezetett be a 2007. december 13-án a tagállamok állam- és kormányfői által aláírt *Lisszaboni Szerződés*. A Lisszaboni Szerződés megszüntette a pillér-struktúrát, és jelentős intézményi, döntéshozatali és hatásköri változtatásokat eredményezett.<sup>36</sup> A Lisszaboni Szerződés hangsúlyozza, hogy az „*Unió a bűncselekmények, a rasszizmus és az idegengyűlölet megelőzésére és leküzdésére irányuló intézkedésekkel, valamint a rendőri, az igazságügyi és az egyéb, hatáskörrel rendelkező hatóságok koordinációjára és együttműködésére irányuló intézkedésekkel, továbbá a büntetőügyekben hozott bírósági határozatok kölcsönös elismerése és – amennyiben szükséges – a büntető jogszabályok közelítése révén a biztonság magas szintjének garantálásán munkálkodik*”<sup>37</sup>. A kölcsönös elismerés elsődleges integrációs eszközként szerepel a Lisszaboni Szerződés általános rendelkezései között: a kölcsönös elismerés elvén alapuló eszközök megalkotása irányelvben vagy kötelezően alkalmazandó rendeletben is lehetségessé válik.<sup>38</sup>

A bizonyítékok szabad forgalma tekintetében fontos állomás volt az európai bizonyításvételi parancsról (EBP) szóló kerethatározat elfogadása, 2008.

---

[http://www.okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle\\_2011/006\\_fazekas.pdf](http://www.okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/006_fazekas.pdf) (letöltés dátuma: 2019. május 31.)

<sup>34</sup> A Tanács 2008/615/IB határozata (2008. június 23.) a különösen a terrorizmus és a határokon átnyúló bűnözés elleni küzdelemre irányuló, határokon átnyúló együttműködés megerősítéséről. HL L 210., 2008.8.6., 1–11. o.

<sup>35</sup> Magyarországon a 2007. évi CXII. törvény hirdette ki, hatályos 2007. december 1-jétől.

<sup>36</sup> FAZEKAS: i.m.

<sup>37</sup> 61. cikk (3) bek.

<sup>38</sup> TÖRŐ: i.m. 49.



december 18-án.<sup>39</sup> A kerethatározat szintén a kölcsönös elismerés elvét követi. Ennek a törekvésnek a legfrissebb eredménye a 2014. április 3-án elfogadott európai nyomozási határozatról (ENYH) szóló irányelv<sup>40</sup>, amelynek elsődleges célja egy olyan átfogó bizonyításfelvételi rendszer megvalósítása, amely kiküszöböli az EBP kapcsán felmerült problémákat. Az irányelv 2017. május 22-i hatállyal váltotta fel a hatálya alá tartozó tagállamok közötti kapcsolatokra alkalmazott egyezmények megfelelő rendelkezéseit. Magyarországon az irányelv átültetése a nemzeti jogba az európai uniós és a nemzetközi bűnügyi együttműködést szabályozó törvények, és ehhez kapcsolódóan más törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2017. évi XXXIX. törvénnyel történt meg.

**3.2. Az Európai Parlament és a Tanács 2014/14/EU irányelve a büntetőügyekben kibocsátott európai nyomozási határozatról.** A bűncselekményekre vonatkozó bizonyítékok és a bűncselekmény eredményeként létrejövő vagyron zárolásáról szóló 2003/577/IB számú tanácsi kerethatározat és az európai bizonyításfelvételi parancs, a 2008/978/IB számú kerethatározat elfogadása óta a bizonyítékok gyűjtésére vonatkozó jogi keretek túlságosan fragmentáltak és bonyolultnak bizonyultak. Ez vezetett az új megoldás kereséséhez.

Az ENYH számos ponton előrelépést jelentett e tekintetben a korábbi eszközök – köztük az EBP – után. Az EBP csak tárgyak, dokumentumok, adatok beszerzésére, bizonyítékok összegyűjtésére irányult; a személyi bizonyítékok nem tartoztak ide. Emellett csak a már meglévő bizonyítékokra vonatkozott, így a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködésnek csak egy behatárolt részére alkalmazható.

A tapasztalatok egyre egyértelműbben – a Stockholmi Programnak megfelelően – a kölcsönös elismerés elvén alapuló, átfogó bizonyításfelvételi rendszer kialakítása mellett szóltak. *„Az Európai Tanács ezért egy olyan átfogó rendszer kialakítását ítélte szükségesnek, amely az e területen meglévő valamennyi eszköz – többek között a 2008/978/IB tanácsi kerethatározat – helyébe lép, lehetőleg a bizonyítékok valamennyi fajtájára kiterjed, végrehajtási határidőket tartalmaz, és a lehető legnagyobb mértékben korlátozza a megtagadás lehetséges indokait”<sup>41</sup>.*

Mindez az európai nyomozási határozatban megvalósul. A preambulum (7) bekezdése szerint a határozat egy vagy több olyan konkrét nyomozási cselekmény elvégzése végett adható ki, amely(ek) célja az ENYH-t végrehajtó államban (a továbbiakban: a végrehajtó állam) történő bizonyítékgyűjtés. Ebbe beletartozik a végrehajtó hatóságnak már birtokában lévő bizonyítékok megszerzése is.

Az *alkalmazási feltételeket* illetően általánosságban a Bevezető rendelkezések (11) bekezdése tartalmaz iránymutatást: *„ENYH-hoz akkor kell folyamodni, ha a nyomozási cselekmény végrehajtása az adott ügy szempontjából arányosnak,*

<sup>39</sup> A Tanács 2008/978/IB kerethatározata (2008. december 18.) a büntetőeljárások során felhasználandó tárgyak, dokumentumok és adatok megszerzéséhez szükséges európai bizonyításfelvételi parancsról. HL L 350., 2008.12.30., 72–92. o.

<sup>40</sup> Az Európai Parlament és a Tanács 2014/41/EU irányelve (2014. április 3.) a büntetőügyekben kibocsátott európai nyomozási határozatról. HL L 130., 2014.5.1., 1–36. o.

<sup>41</sup> 2014/41/EU irányelv a büntetőügyekben kibocsátott európai nyomozási határozatról. Preambulum (6) bek.

*megfelelőnek és alkalmazhatónak tűnik*”. Erről a kibocsátó hatóságnak kell meggyőződnie. A (11) bekezdésben az is kifejezetten szerepel, hogy „*az ENYH végrehajtása csak az ezen irányelvben foglalt indokok alapján tagadható meg*”.

1. Az elismerés és a végrehajtás kereteiről a 9. cikk (1) bekezdése rendelkezik: „A végrehajtó hatóságnak minden további alaki követelmény nélkül el kell ismernie az ezen irányelv rendelkezéseivel összhangban részére továbbított ENYH-t, és biztosítania kell annak végrehajtását ugyanúgy és ugyanolyan feltételekkel, mintha az adott nyomozási cselekményt a végrehajtó állam valamely hatósága rendelte volna el”. Kivételt képez ez alól az az eset, amikor az elismerés vagy végrehajtás megtagadásának vagy a halasztásnak a feltételei fennállnak. A végrehajtó állam hatóságának fő szabály szerint be kell tartania a kibocsátó hatóság által feltüntetett alaki követelményeket és eljárásokat. A döntést tehát a kibocsátó hatóság hozza meg nemzeti jogával összhangban, a végrehajtás azonban a végrehajtó állam jogszabályai szerint történik. Az irányelv az ENYH elismerésére, valamint a nyomozási cselekmények végrehajtására határidőt ír elő.

2. Az alkalmazás feltételeit illetően fontos kiemelni, hogy az ENYH preambuluma (12) bekezdése megfogalmazása szerint „Az ENYH kibocsátásakor a kibocsátó hatóságnak különös figyelmet kell fordítania arra, hogy biztosított legyen az Európai Unió Alapjogi Chartájának (a Charta) 48. cikkében megállapított jogok maradéktalan tiszteletben tartása”. Az ENYH itt nevesíti az ártatlanság vélelmét, valamint a védelemhez való jogot. Ezeknek a jogoknak a korlátozása csak a szükségesség, az arányosság elvének és a kitűzött céloknak megfelelően történhet, különösen mások jogainak és szabadságainak védelmét illetően.

A *kritikák* a tervezet elfogadását megelőzően is arról szóltak, hogy a kölcsönös elismerés csak a tagállamok közötti bizalom magas szintjén működhet. Sokat finomított a helyzeten a *ne bis in idem* elismerése és a kettős inkrimináció követelményének bekerülése az irányelvbe.<sup>42</sup> Az irányelv hatályba lépése óta eltelt két év kellő alapot teremt az első tapasztalatok megfogalmazásához.

#### **4. A szakértői vélemények határokon túli alkalmazhatósága – EFSA 2020**

A bizonyítékok határokon túli felhasználásáról az európai dokumentumok kevésbé ejtenek szót. Az „*Európai Forenzikus Térség 2020*” (European Forensic Science Area; EFSA) elképzelés egy következő lépés lehet a folyamatban: egy olyan forenzikus térség létrehozását célozza, ahol a bűnüldözés érdekében végzett forenzikus tevékenységek is egyenértékűek a bizonyítékok felhasználása szempontjából. A cél eléréséhez szükséges intézkedések megtétele, a feltételek megvalósítása elkezdődött.

A szakértői vélemények határokon túli felhasználhatóságát támogatja ebben a körben a krimináltechnikai laboratóriumok akkreditációja. A Hágai Program cselekvési tervében szerepelt, hogy 2008-ig meg kell határozni a kriminalisztikai laboratóriumok minőségi szabványait.

---

<sup>42</sup> Uo. 11. cikk (1) bek. g) pont

Az Európai Unió Tanácsa 2009. november 30-án kötelező erejű jogi eszközt fogadott el: a laboratóriumi tevékenységet végző igazságügyi szakértők akkreditálásáról szóló 2009/905/IB kerethatározatot. A kerethatározat preambuluma (4) bekezdése szerint *„az igazságügyi bizonyítékok tekintetében folytatott fokozott információcsere és az egyes tagállamokból származó bizonyítékok más tagállamokban zajló igazságügyi eljárásokban való megnövekedett felhasználása mindinkább szükségessé teszi, hogy közös normákat alakítsanak ki az igazságügyi szakértők számára”*. A (8) bekezdés ennek kapcsán azt is megfogalmazza, hogy *„a tagállamok megteszik a szükséges intézkedéseket a többi állam számára hozzáférhetővé tett vagy összehasonlítás céljából átadott DNS-profilok sértetlenségének szavatolása érdekében, valamint annak biztosítására, hogy ezen intézkedések megfeleljenek olyan nemzetközi szabványoknak, mint az EN ISO/IEC 17025 szabvány.”* A preambulom (10) bekezdése szerint *„a laboratóriumi tevékenységet végző igazságügyi szakértők akkreditálása fontos lépés az igazságügyi szakértői információknak az Unión belüli biztonságosabb és hatékonyabb kicserélése felé.”*

Ennek érdekében a kerethatározat azt hivatott biztosítani, hogy valamely tagállam EN ISO/IEC 17025 szabványnak megfelelően akkreditált igazságügyi szakértői által végzett laboratóriumi tevékenységek eredményét a hatóságok egyenértékűnek ismerjenek el bármely más tagállam e szabvány szerint akkreditált igazságügyi szakértői által végzett laboratóriumi tevékenységek eredményével. Ennek érvényesüléséhez a tagállamok nemzeti akkreditáló testületeinek e szabvány szerint akkreditálniuk kell a laboratóriumi tevékenységet végző igazságügyi szakértőket (1. cikk).

A kerethatározat csak a DNS-profil és a daktiloszkópiai adatokat eredményező laboratóriumi tevékenységekre vonatkozik (2. cikk). *A Nemzeti Szakértői és Kutató Központ (NSZKK) érintett, a vonatkozó adatcseréhez szükséges adatbázisokat kezelő két szakértői osztálya az előírt feltételeket teljesítette, így hazánk aktívan részt vesz a vizsgálati eredmények automatikus cseréjében.*

A felhasználhatóság szempontjából korlátot jelent, hogy a kerethatározat nem tartalmaz egységes előírásokat az alkalmazandó módszer tekintetében a laboratóriumi tevékenységek egyenértékű elismerése kapcsán. És nem is feltétlenül egységesek a módszerek, még az európai térségben sem. Erre például szolgál az, hogy az ujjnyomszakértői területen az egyes országokban eltérő számú minúciapontok egyezése a feltétele az ujjnyom azonosításának.

Az akkreditációval kapcsolatban az Igazságügyi Tudományos Intézetek Európai Hálózata (European Network of Forensic Science Institutes; ENFSI) konkrét feltételeket nem támaszt, a minősítés a nemzeti akkreditációs testületek által zajlik. Ez nem akadályozza az államok közötti adatcserének sem; a vizsgálati eredmények automatikus adatcseréjét szabályozó Prümi Szerződés értelmében az a feltétel, hogy akkreditált legyen az adatforrás.

AZ ENFSI az Európai Bizottság támogatásával 2009 óta dolgozik az európai egységes minőségi standardok kialakításán. 2010-től az ENFSI-tagság feltétele, hogy a krimináltechnikai laboratóriumok akkreditáltak legyenek. A laboratórium akkreditációja mellett egyre növekvő hangsúlyt kap az emberi tényező, ennek

megfelelően a szakértő kompetenciájához hozzátartozik a tudományos kultúra, a természettudományos képzés és a matematikai készség (ezen belül a statisztikai, a logikai és a következtető készség).<sup>43</sup> A kutatásokat a Forenzikus Tudományok Európai Akadémiája (European Academy of Forensic Science; EAFS) segíti azáltal, hogy közvetítő szerepet lát el a gyakorlat és a tudományos kutatómunka között.

Az akkreditáció nyilvánvaló pozitívumai, főként a dokumentációban megnyilvánuló garanciái mellett meg kell említenünk, hogy valódi minőségirányításról a célok tükrében a kötelező standardok, a laboratóriumi módszerek és eljárások területenkénti egységes vizsgálati és értékelési szempontjai esetén beszélhetnénk, ahogy ezt az Egyesült Államokban az NRC-jelentés meg is fogalmazta.<sup>44</sup>

Mindemellett hangsúlyozni kell, hogy a tudomány mindenkori állásának megfelelő módszerek, berendezések és eljárások létrehozására szervezett és célzott kutatások alapján van mód. A jelenkori nemzetközi tendenciák szerint a forenzikus tudományok területén egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek a mérési eljárások optimalizálására, az eljárások, módszerek validitására és reliabilitására, az adatcserére és a körmérésekre.

A 2009/905/IB kerethatározat preambulumának (15) bekezdése szerint a kerethatározat hatálya nem terjed ki a laboratóriumokon kívül végzett tevékenységekre, így a bűncselekmények helyszínén végzett tevékenységekre sem. A bűnügyi technikai tevékenység eredménye ugyanakkor meghatározóan befolyásolja a laboratóriumi szakértői tevékenység eredményét.

Az Európai Tanács 2011-ben fogalmazta meg az EFSA 2020 koncepcióját<sup>45</sup>, melynek értelmében a kriminalisztikai adatok gyűjtése, feldolgozása, felhasználása és továbbítása azonos minimumszabványok szerint történik, ami végső soron a büntető igazságszolgáltatásbeli alkalmazás feltételeire is pozitív hatást gyakorol. Az EFSA 2020 projekt a rendőrségek és az igazságszolgáltatás közötti együttműködést támogatja az Európai Unióban.

Az ENFSI a következő területeken támogatja ebben az Európai Bizottságot:

- a bűnügyi szakértői intézetek és laboratóriumok akkreditációja,
- a bűnügyi szakértői intézetek személyi állománya részére a minimális kompetencia-kritériumok összeállítása,
- a bűnügyi szakértői intézetek és laboratóriumok részére kézikönyvek készítése a jó gyakorlatokról,
- részvétel a szakértőket minősítő nemzetközi tesztekben és más együttműködésekben,
- minőségi standardok létrehozása a bűnügyi helyszínelői tevékenységet illetően, valamint bizonyítékok helyszíntől a bíróságig történő eljuttatására,

<sup>43</sup> WILLIS, Sheila: Power, Prozess, People – A presentation on quality and competence in forensic science delivered at EAFS 2009. *Science and Justice*, vol. 50, no. 1, 2010. 23–25.

<sup>44</sup> *Strengthening Forensic Science in the United States: A Path Forward*. Committee on Identifying the Needs of the Forensic Sciences Community, National Research Council. The National Academies Press, Washington, 2009

<sup>45</sup> [https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms\\_data/docs/pressdata/en/jha/126875.pdf](https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/126875.pdf) (letöltés dátuma: 2019. május 31.)

- a kriminalisztikai (a bűnügyi technikai és a szakértői) tevékenység határokon túli kölcsönös elismerése,
- kriminalisztikai adatbázisok létrehozásának és alkalmazásának optimális megtervezése,
- a forenzikus tudományok eredményeinek felhasználása a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni küzdelemben,
- kriminalisztikai képzések a bűnüldözés és a büntető igazságszolgáltatás képviselői részére,
- kutatási és fejlesztési projektek a forenzikus infrastruktúra fejlesztésére.<sup>46</sup>

Az EFSA 2020 megvalósításához a NSZKK a laboratóriumi tevékenység akkreditációján túl – Európában elsőként – a bűnügyi technikai szakterület akkreditációjával kíván hozzájárulni.<sup>47</sup>

A 2009/905/IB kerethatározat preambuluma (16) bekezdése kifejezetten szól arról, hogy a kerethatározatnak nem célja a bizonyítékok igazságszolgáltatási értékelésére vonatkozó nemzeti szabályok harmonizálása. Itt kell megjegyezni, hogy a bizonyítékok határokon túli felhasználása – ahogy az eddigiekben már levezettem – jórészt ez utóbbinak a függvénye.

A bizonyítási szabályokon túl a jogalkalmazó kompetenciája is meghatározó tényező a folyamatban. Az ENFSI létrehozott egy projektet a bírák, ügyészek, védők és a rendőrségi vezetők továbbképzésére: a FORJUST keretében a résztvevők bővíthetik a bizonyítékok értékeléséhez szükséges ismereteiket a szakterületek kompetenciája, megbízhatósága, korlátai terén.

\*\*\*

Véleményem szerint mindegyik együtt lenne szükség az Európai Forenzikus Térség megvalósulásához: a bizonyítékok határokon túli felhasználásának az alapvető feltételei akkor állnak rendelkezésre, ha a nyomok és anyagmaradványok felkutatása, biztosítása, rögzítése, szakértői elemzése, értékelése egyaránt akkreditált munkarendben, egységes standardok alapján zajlik, majd a jogalkalmazói tevékenység kölcsönösen elismert (esetleg harmonizált) bizonyítási szabályok alapján, standardizált bizonyítékértékelési metódusok segítségével történik.

---

<sup>46</sup> KOVACS, Gabor – NOGEL, Monika: The Accreditation of Forensic Laboratories as Component of Realizing the European Forensic Science 2020 Concept. *European Police Science and Research Bulletin*, vol. 10, 2014. 24–26. <https://www.cepol.europa.eu/sites/default/files/science-research-bulletin-10.pdf> (letöltés dátuma: 2019. május 31.)

<sup>47</sup> Dr. Gárdonyi Gergely r. ezredes, a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet igazgatója bűnügyi helyettesének szóbeli közlése alapján (2016).